

PRZEDMOWA

Jesteśmy w okresie bardzo szczególnym dla badań krajobrazowych w Europie, a zwłaszcza w Polsce. W 2015 r. obchodziliśmy 15-lecie ogłoszenia Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. W Polsce rok 2015 to czas uchwalenia i wejścia w życie tzw. „Ustawy krajobrazowej” – aktu prawnego istotnie wzmacniającego narzędzia ochrony krajobrazu w naszym kraju. Ustanowienie tych dwóch ważnych dokumentów było z jednej strony odpowiedzią Rady Europy oraz Parlamentu RP na procesy przyspieszonych przekształceń krajobrazów Europy (w tym Polski), mające w większości bardzo niekorzystny wpływ na jakość zasobów i walorów przyrodniczych kontynentu oraz stwarzające wiele problemów związanych z zanikaniem tożsamości regionalnej, unifikacją, a jednocześnie fragmentacją przestrzeni, eksplozją miast itp. Z drugiej strony te akty prawne wychodzą naprzeciw szybko wzrastającemu zainteresowaniu społeczeństw Europy zagadnieniami jakości krajobrazu, jako środowiska życia obecnego i przyszłych pokoleń.

Są to jednocześnie bardzo ważne wyzwania dla badaczy i projektantów krajobrazu, ale także dla procesu edukacji krajobrazowej, syntetyzującej zagadnienia ekologii, sozologii oraz funkcjonalności i estetyki przestrzeni. Wszystko to sprawia, że znajdujemy się w wyjątkowym, przełomowym okresie rozwoju nauk o krajobrazie.

W kilku ostatnich latach w Polsce rozpoczęto bardzo interesujące prace dotyczące nowych systemów klasyfikacji i nowych metod oceny krajobrazów oraz zasad ich ochrony i kształtowania. Niniejszy tom *Problemów Ekologii Krajobrazu* prezentuje wybrane wyniki kilkunastu kluczowych projektów tego typu. Z dyskusji ekspertów realizujących te projekty wyłania się m.in. lista kilku kluczowych wyzwań, przed którymi stoją zespoły badaczy i projektantów systemów krajobrazowych w Polsce, a przed którymi wkrótce staną także jednostki organizacyjne i służby zarządzające zasobami i walorami krajobrazów Polski. Są to w szczególności:

- Opracowanie, przyjęcie i wdrażanie Polityki krajobrazowej Polski, określającej w szczególności cele i priorytety ochrony, kształtowania i zrównoważonego wykorzystywania systemów krajobrazowych kraju i poszczególnych jego regionów, a także instrumenty skutecznego osiągnięcia założonych celów;
- Opracowanie podziału Polski na mikroregiony fizycznogeograficzne, a potem na krajobrazy lokalne. Ze względu na konieczność zastosowania jednolitej metodyki w skali kraju, a także problemy przenikania się cech krajobrazów lokalnych oraz bardzo zróżnicowanej dynamiki ich zmian w czasie i przestrzeni, postuluje się, aby zagadnienia te zostały opracowane w ramach ogólnokrajowego, zamawianego przez rząd programu badawczego;
- Dopracowanie zakresu i metod audytu krajobrazowego, przetestowanie go na kilku istotnie różniących się od siebie obszarach (mezoregionach fizycznogeograficznych), a następnie opublikowanie instrukcji wykonywania takiego audytu, w formie zrozumiałej dla służb zarządzających systemami krajobrazowymi na poziomie krajowym, regionalnym (wojewódzkim) i lokalnym (miast i gmin);
- Dyskusja naukowa i rewizja koncepcji usług/świadczeń ekosystemowych (ecosystem services), często ujmowanych w sposób zbyt powierzchowny, płytki, bez wnikania w istotę struktury i funkcjonowania ekosystemów i ich krajobrazowych zespołów (fizjocenoz); przetransponowanie tego podejścia na poziom systemów krajobrazowych, z wykorzystaniem dorobku badań potencjałów krajobrazu oraz koncepcji „nature services”;

- Merytoryczne sprecyzowanie relacji: cechy wyróżniające – wyróżniki – wyznaczniki krajobrazu, w oparciu o wyniki cyklu studiów terenowych;
- Wdrożenie – w kilku różnych regionach Polski – poligonowych, długoterminowych badań ekologiczno-krajobrazowych (analogicznych do tych, realizowanych np. w ramach projektu ILTER (International Long Term Ecological Research), np. w oparciu o zmodernizowane Stacje Zintegrowanego Monitoringu Środowiska;
- Opracowanie i sukcesywne wdrażanie programu edukacji krajobrazowej społeczeństwa;
- Umiejętne zastosowanie wyników wszystkich w/w przedsięwzięć w praktyce zarządzania systemami krajobrazowymi w Polsce.

Wszystkie te – zarówno już realizowane, jak i postulowane – prace składają się na trwający aktualnie proces budowania współczesnej teorii systemów krajobrazowych oraz wypracowywania zasad harmonijnego zarządzania ich zasobami.

Tadeusz J. Chmielewski
2015-10-30

ARTYKUŁY NAUKOWE

